

NA LEVICI BĚDA ANEB LEVICOVÉ SNĚNÍ A ISLAMOLEVIČÁCKÉ PROBUZENÍ

Když jsme zmínili marxistického historika, můžeme se pustit do toho zklamání z levice. Kde před zklamáním vzniklo tvoje nadšení pro levice, po jejím odmítání v devadesátých letech?

Doba se posunula, a já taky, čili „tempora mutantur, et nos mutantur in illis“, což mimochodem není z Ovidia, jak se myslí, to napsal německý protestantský kazatel Kaspar Huber. A v té posunuté době, až v nultých letech, jsem se potkal se dvěma lidmi, které nazývám svými posledními dvěma učiteli. S Erazimem Kohákem a Milenou Bartlovou.

Tedy, Erazima Koháka jsem znal letmo už v devadesátkách. Byl pro mě vždy úctyhodný, ale trochu podivný, jakožto „ten protestant a levičák“. Víc jsme si začali povídat, než jsem měl odjet na Fulbrightovo stipendium do Ameriky. On mi dával domácí poučení, co v Americe čekat a co nečekat. K těm přispívala i jeho manželka Dorothy, která měla velmi obtížně srozumitelný jižanský přízvuk. A byla hrozně fajn. Oba dost nadávali na tehdejší bushovskou Ameriku, byla to doba Bushe mladšího. Z toho, co mi o USA a o tom, jak to tam chodí, říkali, mi pevně utkvělo, ať hlavně nikde neříkám, že jsem konzervavec, protože v Americe to znamená něco jiného. Až tam jsem pochopil, co tím mysleli.

Pro mě konzervativci – to byli ti vzdělaní, ti kulturní, ti, co rozumí minulosti. Ti, co nejsou proti pokroku, ale chtějí, aby se pokrok dělal pomalu, zodpovědně a s ohledem na minulost.

Jak to říká i starý Schwarzenberg: Konzervatismus je přemýšlení o současnosti s neustálým vědomím minulosti.

D: V čem se americký konzervatismus od téhle představy tolik liší? Konzervatismus, jak ho popisuješ, mi vlastně není vůbec cizí.

V Americe jsem zjistil, že typičtí konzervativci jsou lidé nevzdělání a nechťející se příliš vzdělávat, rigidní a bojující proti každé změně prostě proto, že to je změna. A posedlí některými tématy, konkrétně interrupcemi.

A to ještě připomeňme, že římskokatolická církev mezitím potichu odpískala jeden ze svých velmi směšných kulturních bojů, tedy boj proti šprckám. Za našeho mládí se někteří kněží a některé katolické aktivistické rodiny vyžívali v obsesivním mluvení o tom, že antikoncepce je dábelská. Mimochodem, před pár dní jsem se vrátil z Kosova, takže teď mám ještě plnou hlavu matky Terezy, která je tam všudypřítomná. No a ta v projevu při převzetí Nobelovy ceny i v řadě dalších řečí znova a znova označovala jako největší nebezpečí pro mír potraty a antikoncepci. Tak aspoň tu antikoncepci katáci možná oficiálně neodvolali, ale přestali o ní mluvit. V devadesátých letech bylo každé třetí kázání o šprckách. Bylo to stejně trapné a směšné, jako když se na začátku dvacátého století bojovalo proti kremaci. Že kremace je jedna z nejstrašnějších věcí, že to je protikřesťanské. Pak si tiše řekli, že to asi nestálo za to.

Pojďme zpět k Americe. Erazim měl tedy pravdu.

Erazim měl pravdu. Jistě, i u republikánů jsou někteří výrazní intelektuálové a někteří vzdělaní lidé, ale většinou ti vzdělaní lidé

v Americe patří spíš k demokratům, obecně řečeno, protože vidí složitost věcí. V Americe konzervativec znamená ten, kdo vidí věci příliš jednoduše. Tradice je to, co máme, co je nové, je špatné. Kdežto intelektuál demokratické orientace naopak vidí složitost a obvykle chce, aby se společnost vyvíjela k větší spravedlnosti, ale není v tom zběsilý.

Ta zběsilost přišla až později. Od doby, kdy jsem byl v Americe na Fulbrightu, se ta konzervativní zběsilost na jedné straně a jistá progresivní zběsilost na druhé straně mnohem víc vyhroutily. Když jsem byl v Americe naposledy před dvěma lety, na konferenci o Havlovi, bylo to na velmi pěkné koleji v Nové Anglii, v Colby College ve státě Maine. Ve studentské kavárně visel obrovský plakát s dlouhým seznamem těch, kteří o kafe ať ani nežádají. Antifeministi, homofobové, transfobové, fatfobové, white tears, seznam byl dlouhý. S kolegy jsme se tak podívali na ten plakát a chvíli prováděli sebezpyt, jestli nepatříme náhodou do některé z hříšnických kategorií a jestli si smíme o to kafe říct. To je progresivní zběsilost.

Jak říká starý žalmový verš: „abyssus abyssum invocat“ (Ž 42,8), propast volá propast, a čím víc se to vyhrocuje na jednu stranu, tím víc se vyhrocuje na druhou.

A do nějaké propasti nebo spíš veverčí díry, nám spadla i ta otázka o levici. Jak a čím tě pro ni Erazim Kohák a Milena Bartlová nadchli?

Umožnili mi ji pochopit. Erazim Kohák tu sociálnědemokratickou a Milena Bartlová komunistickou.

Skrz vyprávění Erazima Koháka a knížky, které mi doporučoval, mimo jiné dějiny České sociální demokracie, jsem si rekapituloval, o čem jsme se za komunismu taky učili, ale nebrali jsme to vážně, protože to říkali komunisti. A až postupně si člověk

uvědomuje, jak bylo sociální hnutí, speciálně to dělnické, dobré, důležité, heroické, jak mnoho v devatenáctém století vykonalo. Že taková věc, jako je založení sociální demokracie v hospodě U Kaštanu na Břevnově, je velmi pozitivní a hrdinská záležitost. Všechny ty chlapy za to zavřeli. Impulzem k tomuto uvědomění byl právě Erazim.

Když byly loňské volby, shodou okolností měla U Kaštanu jedna spřátelená kapela, Gorale originale Pardubicensis, koncert. Hraje v ní i Vilém, jeden ze členů našeho semináře. Ostatně, hrají takový postironický bizár s náměty z české historie, který jakoby vracel ještě jednou do hry to naše staré schwarzenberské snění, ale díky té srandě to zkouší detoxikovat, a ještě u nich se spojuje s levičáctvím a ještě s queerness – no prostě vyzvali mě, zda bych něco nezaspíval. Říkám – když jsme v hospodě U Kaštanu, tak zaspívám *Píseň práce*. Zaspíval jsem teda to, co si pamatuju ještě ze školních let, kdy jsme se to museli učit: „Ó zazní písní vznešená, ó práci, která vrozená přírodou lidstva jest“, a tak dále. Mladým levičákům se to líbilo, ale v sále byly nějaké staré máničky a ty samozřejmě mrmlaly, že tam dělám komunistickou propagandu. Čili to bylo takové performativní zpečetění, docenění staré levice a toho, jak znamenala a byla, konec konců, prolnuta s křesťanstvím.

Není křesťanství samo ze své podstaty levicové?

Přesně to říká mnoho teologů. Nebo i obyčejný čtenář Evangelia. Když otevře Biblii a hledá, co se tam říká o věcech majetku a společnosti, tak je evidentní, že Ježíš stojí na straně chudých. Tady neobjevujeme Ameriku, to mnozí vědí – a mnozí jiní vědět nechtějí.

Snáze projde velbloud uchem jehly než bohatý do Božího království. Ježíš by podporoval progresivní zdanění!

Tak, a mnoho dalšího. To je to klasické evangelikální heslo „What would Jesus do?“ Teď jde totiž o to, jak se konkrétně to stání na straně chudých má projevit ve společnosti. A to je celé spektrum levicového křesťanství, od mírných reformistů až po ty úplné radikály, kteří podporovali různé revoluce násilné. Nicméně, na otázku „What would Jesus do?“ – zcela jistě by podporoval progresivní zdanění, možná i nepodmíněný příjem. Dělat z Ježíše patrona kapitalismu je opravdu obtížné. Ale dělá se to. Někdy chytře a někdy debilně. Psal kdosi kdesi, že ti rybáři, které si Ježíš vybral, byli soukromí podnikatelé, kteří zajisté měli svoje firmy.

A kdyby v devatenáctém století nebyla většina představitelů církve, zvláště římské, tak zabeďněná, socialismus nemusel býval být marxistický. Když se na sklonku devatenáctého století laskavě rozpomněli, že dělnictvo existuje, a když Lev XIII. napsal první sociální encykliku, která je docela fajn, už bylo pozdě. To se mělo stát o půl století dřív. O půl století dřív byli teologové, kteří chtěli vzbudit v církvi sociální hnutí, konkrétně třeba Félicité de La Mennais. Dostal samozřejmě od Vatikánu přes držku. To je strašná vina církvi.

A co vliv Mileny Bartlové?

Kohák mi pomohl objevit sociálně demokratickou tradici. A o pár let později jsme se potkali s Milenou Bartlovou, která mi pomohla do jisté míry porozumět i té tradici komunistické. Porozumět neznamená souhlasit! Vůči sociální demokracii mám veliký respekt a klidně bych ji podpořil, kdyby to k něčemu bylo. S komunismem to je jinak. Protože komunismus, ač vznikl

v Evropě, je prostě ruský, se vší tou hrůzou a hovadností, která nastane, když se cokoliv zkusí dělat v Rusku.

Na to Milena říkala, že je to strašné neštěstí, že se prosadil právě v Rusku. Pravila, že kdyby býval komunismus zvítězil v Německu po roce 1918, čili s Rosou Luxemburgovou, tak to celé mohlo dopadnout úplně jinak. Slovo komunismus by budilo úplně jiné asociace. Kdyby byli bývali tehdy v tom studeném lednu 1919 nezavraždili Rosu Luxemburgovou a nehodili ji do kanálu. Byl jsem se tam podívat, má tam pamětní desku, kterou udělali ještě v době rozděleného Berlína – byla to západní část, a přece si jí už tehdy vážili.

Nicméně ještě víc, než tohle teoretické uvažování, pro mě bylo důležité její svědectví. Vyprávění osobnosti, která rodem náleží k židovské tradici a svojí vírou ke křesťanské a současně se hlásí i k tomu radikálně levicovému. Od ní jsem poprvé před dávnými lety vyslechl větu o jejich předcích, kteří přišli z Ukrajiny: „To byli takoví normální komunistický Židi.“

Což je věta, která nám už připadá běžná, ale v devadesátých letech to bylo něco, o čem se jako by nemělo mluvit. V té době byl judaismus velmi populární mezi katolíky, konzervativci, romantiky, snílky o kabale, chasidech a podobně. Ne že by tu kabalou a chasidy znali, ale četli Martina Bubera a Jiřího Langra. Česká představa o chasidech byla utvořená podle Bubera a Langra, reálný chasidismus vypadá často jinak. Doporučuji seriál *Unorthodox*, podle skutečného příběhu ženy, která vyrostla v chasidském Brooklynu a trpěla tam a utekla na svobodu – haha, do Berlína.

Slon v místnosti, o kterém se nehovořilo, byl židovský podíl na bolševické revoluci v Rusku. Respektive občas to použil nějaký antisemita: Podívejte se, co Židi špatného způsobili! A od Mileny jsem poprvé slyšel výzvu: Pojdme se k téhle části židovské minulosti, k židovské levicovosti, k židovskému anarchismu a komunismu, přihlásit!

Ten židovský komunismus je vlastně sekularizovaný mesi-anismus. To znamená, vytratila-li se víra náboženská, přenesla se se stejnou emocionální intenzitou a myšlenkovou vynalézavostí na víru v to, že je možné uskutečnit mesiášské království na tomto světě. To je zdůvodnění, proč se tolik Židů nejen v Rusku, ale i v Německu a u nás přidalo nejen k tomu sociálně demokratickému hnutí, ale právě i ke komunistickému.

Jak jsem ale říkal, tady porozumět neznamená nabýt sympatií. U mě tvoří hranici představa, že by svět mohl být zlepšen násilným převratem a vyvlastněním majetku. Nemohl. Omlouvám se. Ne, neomlouvám. Na toto jsem nikdy nepřistoupil a neztotožňuji se s tím. Ale díky Mileně jsem porozuměl, proč tomu člověk může věřit, dělat pro to mnohé, a hledat v současnosti pokračování. A proč je možná spolupráce a souznění mezi radikálními levičáky typu Mileny Bartlové, s návazností na staré ruské židovské komunisty, a těmi dnešními levičáky nejmladšími.

V době, kdy už jsme se znali, ses ale sám zapletl s jedním levicovým projektem. S Klinikou.

To bylo další důležité setkání, s tímhle již zaniklým, svého času velmi slavným squatem na Žižkově. Nejslavnějším, nejpolitičtější z pražských squatů, podle vzoru těch německých. To znamená, že nejde jen o obsazení neobývané budovy, ale o vytvoření jakési nezávislého kulturního centra, kde se různé přednáší a diskutuje, kam se zvou lidé.

Jednou si mě tam pozvali na přednášku. Povídal jsem pro ně o katolických kontrakulturách dvacátého století. To znamená o starém Florianovi a Staré Říši a na ně velmi volně navazujícím českém undergroundu, který měl taky svoji velmi silnou náboženskou složku, v čele s Magorem. A o paralelách ve světě, jako bylo hnutí „katolický dělník“ v čele s Dorothy Day, kterou